

Одељење за новинарство и комуникологију је на својој седници формирало Комисију за преглед и оцену докторске дисертације:

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ФАКТОРИ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ НА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ ПРОСТОРУ (2000-2014) кандидаткиње Тијане Перић Дилигенски.

Комисија у саставу: проф. др Радмила Васић, проф. др Чедомир Чупић и проф. др Зоран Стојиљковић, као предложени ментор, након разматрања текста дисертације, узајамних консултација и разговора са кандидаткињом, подноси следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ И ДИСЕРТАЦИЈИ:

Докторска дисертација **ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ФАКТОРИ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ НА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ ПРОСТОРУ (2000-2014)** кандидаткиње **Тијане Перић Дилигенски** садржи, на укупно 252 стране, 227 страна основног текста, 20 страна прегледа коришћене литературе са укупно наведених 247 писаних и електронских извора података, 2 стране са биографским подацима и 3 стране прилога. Структурно, рад је подељен на прологомену(увод), седам тематских поглавља и закључна разматрања.

БИОГРАФИЈА

Тијана Перић Дилигенски је рођена 11.5.1986. године у Книну. У Београду је завршила ОШ „Јелена Ђетковић“ и Шесту београдску гимназију са одличним успехом. 2005. године уписује међународни смер на Правном факултету Универзитета у Београду, на коме је дипломирала 2009. године са просечном оценом 9, 97. Као студент четврте године, била је део тима Правног факултета на регионалном moot court такмичењу из познавања јуриспруденције Европског суда за људска права, када је овај тим освојио друго место (април 2009, Котор). Крајем 2009. године уписала је мастер студије на матичном Факултету на теоријско-правном смеру и завршила их 2011. са највишом просечном оценом одбравивши мастер рад на тему „*Паундова критика механичке јуриспруденције*“. У школској 2010/2011. години била је ангажована на Правном

факултету као сарадник у настави на предмету Основи социологије и социологија права. Од 1. октобра 2011. је у радном односу у Институту за политичке студије у Београду, у звању истраживач-приправник а од децембра 2014. године истраживач-сарадник. У школској 2011/2012. години уписала је докторске студије на политиколошком смеру на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Са највишим оценама је положила све предмете предвиђене програмом докторских студија. У току 2015. године била је ангажована као национални консултант Светске банке за реформу правосудне мреже (Multi Donor Trust Fund for Justice Sector Support) при Министарству правде. Била је члан експертског тима који је учествовао у изради Акционог плана за преговарачко поглавље 23 (правосуђе, борба против корупције, основна права). У току 2016. године излагала је на међународној научној конференцији Дани Арчибалда Рајса као и на Сабору политиколога. Секретар је редакције часописа Администрација и јавне политике. Говори енглески и руски језик. Удата, има кћерку.

Списак и оцена објављених радова кандидаткиње:

1. Тијана Перић, „Политика и судство“, *Политичка ревија* бр. 1/2012, Институт за политичке студије, стр. 67-77.
2. Тијана Перић, „Оглед о политичкој корупцији“, *Српска политичка мисао* бр. 3/2012, Институт за политичке студије, стр. 345-364.
3. Тијана Перић, „Нормативни оквир и институционална логика семипрезиденцијализма“, *Култура полиса* бр. 19/2012, Култура - Полис Нови Сад, стр. 35-49.
4. Тијана Перић, „Паундова критика механичке јуриспруденције“, *Страни правни живот* бр. 2/2012, Институт за упоредно право, стр. 33-46.
5. Тијана Перић Дилигенски, Слађана Младеновић, „Реформа правосуђа у процесу приступања Србије ЕУ“, *Политичка ревија* бр. 4/2012, Институт за политичке студије, стр. 49-72.
6. Тијана Перић Дилигенски, „Неомарксистичка мисао о држави“, *Српска политичка мисао* бр. 1/2013, Институт за политичке студије, стр. 251-265.
7. Тијана Перић Дилигенски, „Антикоруптивни капацитети Републике Србије у светлу међународних интеграција“, *Српска политичка мисао* бр. 1/2015, Институт за политичке студије, стр. 109-119.

8. Тијана Перић Дилигенски, Лазар Ђуровић, „Мигрантска криза у Европи: на размеђу националних и филантропских мотива“, *Српска политичка мисао* бр.4/2015, Институт за политичке студије, стр. 353-366.

9. Tijana Peric Diligenski, “The influence of the European Union on designing of anti-corruption policy in the Republic of Serbia”, *Thematic conference proceedings of international significance* volume I 2016, Academy of Criminalistic and Police studies Belgrade, 2016, pp. 537-544.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У полазној аргументацији у прилог значаја и отворених дилема и контроверзи у истраживању и самом дефинисању системске, политичке корупције кандидаткиња констатује да оно ствара велике потешкоће за политичку науку и политичку теорију, као и да још увек није постигнут *consensus gentium* о универзалној дефиницији која би у себе укључила све коруптивне акте у различитим друштвима и у различитим епохама. Најсажетије посматрано, политичка корупција се дефинише нормативно, као злоупотреба службеног положаја у приватне сврхе. Нормативни елемент овде представља одступање од општег добра, односно од јавно и универзално конституисаних смерница за вршења јавне функције од стране титулара јавних овлашћења који имају одређену јавну функцију, располажу изборним мандатом или су професионално, унутар праксе еволуције владања у концепт и праксу модерног управљања, задужени за неку јавну услугу.

Кандидаткиња са правом констатује да академско интересовање за феномен политичке корупције добија на значају и актуелности након постхладноратовског периода. Крај Хладног рата, крај реалсоцијализма, успон нових медија (нарочито социјалних мрежа и истраживачког новинарства), успон демократских процедура у дојучерашњим ауторитарним друштвима, процват криминала (нарочито привредног) и јачање грађанског друштва утицали су на појаву антикоруптивне глобалне парадигме. Борба против политичке корупције као облика политичке патологије и најопасније социјалне девијације постала је један од, бар формално утврђених, главних циљева глобалне политике. Глобални свет је постао посебно осетљив на овај феномен којим се нарушава политички поредак једне државе, грађани губе поверење у институције и

институционалне механизме, подрива се социјална кохезија, губи се тржишна утакмица. Но, најтеже је накнадити политичке трошкове ове девијације који се рефлектују кроз правну несигурност, непостојање одговорности, не кредибилност политичких актера и институција и лош међународни имиџ.

Данас је политичка корупција највише заступљена у транзиционим посткомунистичким државама које пролазе кроз нелегалне приватизације и друге корупционашке афере. Овај облик политичке патологије је транзициона рак-рана свих постсоцијалистичких држава које су на прелазу из ауторитарног у демократски режим. Искорак из ауторитарног у демократско је спроведен уз одсуство адекватног нормативног оквира, професионалних стандарда и јасног етичког компаса политичких актера суочених са нимало лаким задатком демократизације и либерализације високо централизованих политичких система, код којих није постојала граница између јавног и приватног, односно између државе и партије.

Истраживања о политичкој корупцији у посткомунистичким државама појављивала су се у неколико таласа. Проблем политичке корупције у транзиционом окружењу у периоду од 1990 до 2000. године првенствено се анализирао кроз призму економске науке, фокусирајући се на процес приватизације (најпознатији представници овог првог таласа истраживања јесу ауторке Сјузан Роуз-Ејкерман и Расма Карклинс).

Од 2000. године теоретичари више пажње посвећују методологији мерења корупције на макро нивоима и статистичким кроснационалним и временским анализама, ослањајући се на индексе перцепције корупције невладиних међународних организација и на извештаје међународних организација (Monitola and Jackman, "Sources of Corruption: A Cross-Country Study" 2002. , Gerring and Thacker, "Political Institutions and Corruption: The Role of Unitarism and Parliamentarism", 2004.). Системску политичку корупцију у транзиционом окружењу Централне и Источне Европе врло студиозно је обрадила Татјана Костадинова у својој књизи *Political Corruption in Eastern Europe Politics After Communism* из 2012. године, која се у великој мери се наслања на ранија истраживања Расме Караклинс.

Кандидаткиња констатује са правом да упркос богатој литератури о политичкој корупцији у посткомунистичком транзиционом окружењу, мањкају систематске, пре свега компаративне студије на ову тему на простору некадашње Југославије.

Кандидаткиња своје истраживање првенствено фокусира на узроке а секундарно и на појавне облике и последице политичке корупције у политичком систему Републике Србије у периоду постсоцијалистичке транзиције. **Просторно**, истраживање је обухватило и остале државе на постјугословенском простору који је престао да постоји 1992. године сломом југословенске федерације. Узорак обухвата Републику Србију, Хрватску, Македонију, Босну и Херцеговину, Словенију и Црну Гору. Приликом одабира узорка кандидаткиња се оправдано водила логиком да су наведене државе најрелевантније истраживачке јединице јер деле заједничку историју и имају заједничку политичку културу.

У политичком смислу, ове државе су супститути СФРЈ која је била политички систем у ком су везе између чланова некадашње комунистичке номенклатуре биле засноване на лојалности партијским вођама, те можемо да говоримо да су постојали и данас актуелни облици политичке корупције попут **клијентелизма** (прибављања незаслужене добити на темељу припадности партији) и **покровитељства и патроната** (ситуација када патрон фаворизује своје „клијенте“ и поставља их на одређене положаје на темељу лојалности странци или вођи странке иако немају квалификације за те позиције).

Наслеђено непостојање јасне границе између јавног и приватног и између државе и партије, унеле су конфузију међу припаднике нове политичке елите, како да разграниче ситуације злоупотребе службеног положаја (етике јавне службе) и крађе добара у друштвеној својини. Главни разлози који су довели до појаве корупције у овим недовољно институционализованим политичким системима по својој природи су махом институционалног карактера: непостојање индивидуалне иницијативе и политичке одговорности, потискивање политичке конкуренције, недостатак транспарентности у раду политичких институција, неразвијен цивилни сектор који би био важна антикоруптивна сила.

Временски, истраживање је обухватило период од 2000. године када је дошло до слома ауторитарног режима и када је почео процес демократске транзиције у Републици Србији. Панел подаци су обухватили период до 2014. године, уз настојање у кандидаткиње да се дисертација првенствено фокусира на период од 2006. године када је престала да постоји Државна Заједница Србија и Црна Гора и када су обе државе чланице по облику државног уређења постале унитарне државе. 2000. година је између

осталог референтна тачка за анализу јер су од тада на постјугословенском простору нормативни дизајн и институционални инжењеринг *in statu nascendi*. Тада се постепено ратификују међународне обавезе постјугословенских држава, усвајају се антикорупцијски прописи, јачају спољни притисци и борба против корупције постаје, бар формално, политички и друштвени приоритет.

Мањак демократије и пролиферација корупције је наине заједничко обележје свих држава насталих на постјугословенском простору. Корупција је постала чињеница у политичком животу свих постјугословенских република али у различитом интензитету. Да би се ваљано опсервирани и измерили нивои корупције у свакој држави која је обухваћена узорком, кандидаткиња користи и објективне и субјективне начине мерења. Објективни начини обухватају индикаторе који се заснивају на оптужбама и правноснажно осуђујућим пресудама за кривична дела у домену јавне службе. Но, објективни параметри имају многе недостатке који не могу квалитетно да се примене у крос-националним истраживањима будући да у овом случају компаративни подаци још увек нису прикупљени а уз то број коруптивних аката је драстично већи у односу на оне који су процесуирани.

Због ове сиве бројке, кандидаткиња сматра да је научно релевантније узети у разматрање субјективне податке који се темеље на перцепцији корупције "обавештеног" јавног мњења (представника политичке елите, бирократије, домаћих и међународних финансијских институција итд.). Важно је напоменути да и ови субјективни параметри имају своје недостатке јер се ослањају на *перцепцију* корупције (корупција је увек ствар перцепције а перцепција је *per se* субјективна категорија која се ослања на лични, непосредни доживљај). Упркос наведеним манама, субјективни подаци представљају једину методолошки конзистентну базу података за анализу корупције јер нам показују какву представу о некој држави имају инострани инвеститори, политички партнери и међународна заједница. Најпопуларнији међу овим субјективним параметрима су индекси перцепције корупције невладине организације Transparency International (ТICPI који се мери на скали од 0-10 по ком ниже вредности представљају више нивое корупције), индекс контроле корупције Светске банке (WBI, који има исту логику мерења као TICPI) и индекс перцепције корупције невладине организације Freedom House (Nation in Transit Index-NIT, који има обрнуту логику мерења, тј. вишим вредностима су представљени виши нивои корупције).

Компарацијом ова три индекса у периоду од 2000-2013. године, кандидаткиња је дошла до закључка да је Словенија најмање корумпирана постјугословенска држава и да степен перцепције корупције у Словенији варира од 5.5. -6.7. (иначе, Словенија уз Естонију представља најуспешнију транзицију у посткомунистичком окружењу), следи Хрватска (3.4. - 4.4.), Црна Гора (3.3. - 4.0, уз напомену да је ово индекс од 2006. када је она постала самостална, унитарна држава), Македонија (2.3. - 4.1.), БиХ (2.9. - 3.3.) и најзад Србија у периоду од 2000-2005 (1.3. - 2.8) и од 2006-2013 (3.0. - 3.5.).

Истраживачко питање

На темељу наведених субјективних индикатора и екстензивно формулисаног предмета истраживања, централно истраживачко питање које је у фокусу разматрања колегинице Тијане Перић Дилигенски гласи: **Због чега су неки постјугословенски транзициони контексти склонији корупцији у односу на друге упркос постојању заједничких структуралних карактеристика?** Поред овог централног питања у свом докторском раду кандидаткиња нуди задовољавајуће одговоре и на низ додатних питања, пре свега, *који чиниоци утичу на то да је политички систем Републике Србије перципиран као систем са највишим нивоима корупције на постјугословенском простору?* Аналитичка лупа је усмерена и на давање одговора на питање *због чега су неке политичке елите мање успешне у борби против корупције у односу на друге? Због чега је, рецимо, Словенија перципирана као држава са најмањим нивоима корупције на читавом посткомунистичком простору?*

Циљеви истраживања

Кандидаткиња формулише, са правом, три основна научна циља. Први је **дескрипција**, односно опис коруптивног стања у политичким системима постјугословенских република. Други научни циљ је **објашњење**, тј. утврђивање узрочних механизма због којих су поједини постјугословенски контексти склонији корупцији у односу на друге упркос постојању заједничких структуралних карактеристика. Дисертацијом кандидаткиња нуди теоријско објашњење узрочних веза између начина на који су дизајниране политичке институције у постјугословенском транзиционом окружењу и појаве политичке корупције. Трећи циљ је **предвиђање**, односно покушај да се

антиципирају последице политичке корупције на постјугословенском простору као и да се понуди теоријски модел који би довео до њене редукције на овим просторима.

Поред научних циљева дисертација има неспорно и велики **друштвени циљ** и значај који се огледа у потреби да се јавност упозна са овим политичким феноменом и најтежим обликом политичке патологије и социјалне девијације. Делимо кандидаткињу уверење да ће тек синергија превентивног и репресивног карактера борбе против политичке корупције бити могућа тек онда кад се кроз едукативне облике деловања јавност детаљно упозна са узроцима, појавним облицима и последицама политичке корупције.

3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Постјугословенске државе у великој мери имају заједничко историјско, структурно и институционално наслеђе. Наслеђе ауторитаризма и ратова из деведесетих је најтеже погодило БиХ и Србију што се свакако рефлектује на ставове грађана, међународне заједнице и иностраних инвеститора о политичким установама и корупцији. Ова чињеница се не може занемарити у анализи политичке корупције али она не даје потпуно образложење узрока који доводе до појаве различитих нивоа корупције на ех уи простору. Због тога се кандидаткиња одлучила на избор оних институционалних аранжмана који су слични у свим државама али који нису идентични, тј. имају варијетете у својим појавним облицима који пресудно могу да утичу на повећање подстицаја за политичку корупцију.

У предузетој анализи политичка корупција представља **зависну варијаблу** а као **независне варијабле** кандидаткиња узима унутрашње и спољашње институционалне факторе који детерминишу високе нивое корупције у политичком систему Републике Србије.

У **унутрашње институционалне факторе** кандидаткиња убраја: облик државног уређења и пропорционални изборни систем (а као контролну варијаблу кандидаткиња ће користити ефективни ниво оствареног парламентаризма). **Спољашњи институционални фактор** који ће бити узет у разматрање као независна варијабла је процес придруживања Европској унији.

Анализу узрока политичке корупције кандидаткиња заснива на **институционалном типу аргументације** будући да се анализа темељи на ставу да задати дизајн политичких институција (облик државног уређења, облик изборног обрасца и хармонизација домаћих правила са правилима ЕУ) утиче на коруптивне исходе, тј. на подстицаје за коруптивним деловањем. Речју, у фокусу истраживања је феномен корупције као (не)намераване последице до које је дошло због начина на који су креиране политичке институције.

Општа хипотеза (**X1**) на којој кандидаткиња темељи докторску дисертацију гласи: *Политичка корупција је најзаступљенија у постјугословенским републикама које немају централизовано државно уређење, у којима је заступљен пропорционални изборни систем са затвореним листама и великим изборним јединицама и које су остваривале лошије резултате у процесу евроинтеграција.*

1. независна варијабла - **Облик државног уређења (централизација vs. децентрализација)**

Прва коришћена посебна хипотеза (**X2**): *централизација власти смањује подстицаје за политичку корупцију јер омогућава управљање из једног политичког центра (чиме олакшава политичку контролу) и редукује број актера који учествују у процесу политичког одлучивања.* За разлику од централизације власти, *децентрализација ствара веће подстицаје за корупцију јер мултипликује политичке центре одлучивања и креира фрагментиранији политички систем у којем је процес доношења политичких одлука раширен између великог броја актера.* Кандидаткиња закључује да децентрализација ствара дисперзију у одлучивању и слаби политичку координацију јер погодује формирању локалистичких политика и јачању политичких ауторитета на локалним нивоима, који неретко располажу већим дискреционим овлашћењима у потрошњи у односу на политичаре на националном нивоу, што даље погодује формирању клијентелистичких мрежа које су усмерене на репрезентовање партикуларних и ужегрупних интереса.

2. независна варијабла - **Пропорционални изборни систем**

Отуда, је у фокусу истраживачке пажње колегинице Перић-Дилигенски било испитивање каузалних веза између дизајна изборног система и подстицаја за појаву

политичке корупције. Као важна детерминанта у раду се идентификује облик изборног обрасца, који по својој природи може да буде већински или пропорционални. У Републици Србији и Црној Гори постоји најмањи број изборних јединица (конкретно једна), уз важну напомену да је у изборној јединици на коју је Србија подељена у игри знатно већи број мандата (250, у односу на изборну јединицу Црне Горе 87). Следствено томе, кандидаткиња легитимно сматра да величина изборне јединице може да фигурира као важан генератор политичке корупције.

Посебна хипотеза (Х3): пропорционални изборни системи са затвореним листама и великим изборним јединицама стварају веће подстицаје за корупцију због непостојања односа непосредности између изабраних представника и бирача.

Кандидаткиња подвлачи да је бирачима у овако институционално дизајнираном окружењу врло компликовано да идентификују различите коруптивне актере и коруптивне инстанце и да санкционишу коруптивно деловање изабраних представника. С друге стране, у пропорционалним изборним системима корумпирани представници су више окренути властитим политичким партијама а мање грађанима које представљају. Они показују слабу заинтересованост да се понашају политички одговорно јер групно представљање разводњава личну одговорност и умањује шансе за сношење индивидуалне одговорности. Кандидаткиња подвлачи да пропорционални изборни системи имају још један потенцијално негативан аспект на подстицаје за појаву политичке корупције. Наиме, они омогућавају да једна политичка опција остане дужи период у оквирима егzekутиве што онемогућава озбиљан обрачун са корупцијом уколико не постоји делатна политичка воља да се коруптивно деловање отклони из политичког живота и политичке праксе.

Колегиница Перић Дилигенски заправо полази од хипотезе да *већу предност у мапирању и санкционисању политичке корупције показују мање изборне јединице*, јер је у њима бирачима знатно лакше да контролишу представнике и самим тим је лакше превентивно деловати на појаву политичке корупције. Такође, позитиван аспект на смањење нивоа корупције показују већински изборни системи јер омогућавају транспарентнији начин гласања код ког се унапред зна за кога се гласа.

3. независна варијабла- **Процес придруживања Европској унији**

Кандидаткиња запажа да је заједничко обележје свих постјугословенских држава њихова тежња да постану пуноправне чланице Европске уније. Процес приступања ЕУ на постјугословенском простору одвија се кроз 4 фазе: потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању, предаја захтева за пуноправно чланство, добијање статуса кандидата и чланство у ЕУ. Но, процес придруживања ЕУ не иде истим темпом у свим постјугословенским републикама. Словенија је прва постала пуноправна чланица Европске уније (2004. године), затим Хрватска (2013. године) док су остале постјугословенске републике у различитим фазама приступања ЕУ. Наведени подаци показују да Србија и БиХ, уз Македонију, бележе најспорије напредовање у евроинтеграцијама. Уједно су наведене државе перципиране као најкорумпираније.

У свом докторском раду кандидаткиња компарира успех који више или мање евроинтегрисане постјугословенске републике остварују у легислативној реформи (усвајању и примењивању антикорупцијских прописа) са променама у нивоима корупције кроз различите фазе придруживања Европској унији. Индекси перцепције корупције показују тренд да постјугословенске републике (Хрватска, Словенија, Македонија, Црна Гора и Србија) показују највеће успехе у борби против корупције у фази отпочињања приступних преговора. Усаглашавање са захтевима ЕУ за транспарентном и чистом политиком се изгледа повећава чим чланство постане извесно а то је након отпочињања приступних преговора. Од тог тренутка државе показују већу спремност да усвоје и имплементирају антикоруптивне политике јер добијају јасан сигнал из Брисела да ће се напредак у евроинтеграцијама наградити а да ће сваки неуспех бити санкционисан.

На овом месту кандидаткиња формулише следећу посебну хипотезу **(X4): *Процес придруживања Европској унији је важан антикоруптивни агенс у постјугословенском транзиционом окружењу који кроз своје политичке, економске и нормативне механизме утицаја повећава трошкове корупције, промовишући је као високоризичну активност.***

Кандидаткиња даље елаборира да су политички притисци Европске уније усмерени на изградњу стабилних политичких институција и поштовање владавине права, што су уједно захтеви који су повезани са способношћу државе да спречи и санкционише злоупотребу етике у јавној служби. Политички притисци су усмерени на професионализацију бирократије и деполитизацију судства што је *sine qua non* за борбу

против корупције. Економски канали утицаја ЕУ огледају се кроз давање финансијске помоћи државама кандидатима у зависности од успеха које оне остварују у испуњавању услова за чланство. Кандидаткиња запажа да је ово најзначајнији механизам **политике условљавања** будући да политичке елите и грађанство у постјугословенском транзиционом окружењу на дуги рок очекују да ће им чланство у ЕУ обезбедити економски просперитет. Нормативни притисци огледају се у јачању антикоруптивног законодавства тј. у усвајању прописа о транспарентном финансирању политичких странака и политичких активности, сукобу интереса државних функционера, прању новца, off-shore власништву, контроли извештаја о приходима и имовини јавних функционера, заштити сведока и специјалним истражним техникама које су неопходна карика уланцу антикоруптивних алатки и мера.

У овом контексту кандидаткиња, формулишући посебну хипотезу о утицају ЕУ интеграција, се позива на **парадигму институционализма рационалног избора**. Наиме, кандидаткиња опсервира да ће политика условљавања ЕУ на постјугословенском простору бити ефикасна уколико је понуда за чланство извесна и ако трошкови усаглашавања са захтевима ЕУ нису превисоки за владајућу политичку елиту. Због тога кандидаткиња антикоруптивни успех на постјугословенском простору објашњава калкулацијом политичких елита да добију бенефите који произлазе из процеса придруживања. Постјугословенски политички актери имају подстицаје да искористе могућности које произилазе из чланства у ЕУ као и да предупреду високе трошкове непридруживања (који се огледају у негативним оценама у извештајима европских органа, одлагању процеса приступања ЕУ, немогућности коришћења фондова итд.). Кључни политички актери ће настојати да спрече коруптивне активности у замену за максимизирање бенефита чиме се повећавају трошкови корупције у евроинтеграцијама и смањује се број оних који су спремни на коруптивно делање у политичкој сфери.

Кандидаткиња констатује да је нормативни дизајн неопходан али не и довољан експланаторни концепт којим би могла да се објасни асиметрична политичка корупција у постјугословенским транзиционим контекстима. Ови аранжмани најбоље могу да објасне узроке политичке корупције и њену децентрализацију али не и разлику у њеном обиму, па кандидаткиња сматра да је потребно да се као додатне, корективне варијабле уведу **социјализација и политичкокултурне традиције -отоманска и**

аустоугарска (k und k) које су оставиле трага у државама које су настале на тлу некадашње Југославије. Овде ауторка своју анализу заснива на *историјском и социолошком институционализму*.

На темељу тога, кандидаткиња је формулисала следећу посебну хипотезу **(X5): Политичка корупција је најмање присутна у оним постјугословенским транзиционим контекстима који баштине аустроугарску политичкокултурну традицију.**

Кандидаткиња овде полази од разлике између две политичкокултурне традиције које су оставиле своје наслеђе на постјугословенском простору. Прва је отоманска традиција која је највише оставила трага у Србији а потом у Црној Гори, БиХ и Македонији. Отоманску политичку матрицу на овим просторима карактерисао је деспотски политички режим са slabим бирократским структурама и високим нивоима корупције. Западни делови СФРЈ, Хрватска и Словенија у прошлости су били под утицајем K und K монархије и припадали су европском културном кругу. У Хрватској и Словенији постојала је корупција, но, ове државе су од Аустроугарске наследиле бирократски апарат и законе који су смањивали подстицаје за корупцију и бар потенцијално санкционисали коруптивно делање и самим тим је држали под контролом. Због аустроугарског наслеђа и позитивног мита о раздобљу које су Хрватска и Словенија провеле под влашћу Аустроугарске, у овим државама је била присутна велика жеља да се врате у европски културни круг, због чега су, између осталог бележиле бољи евроинтеграциони и антикорупцијски успех.

4. СТРУКТУРА И САДРЖАЈ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња је дисертацију поделила на уводно разматрање, седам проблемско-методолошких целина, закључне налазе и списак литературе .

Структура дисертације:

ПРОЛЕГОМЕНА

Формулација истраживачког проблема

Хипотетички оквир и примена институционалне аргументације

Методологија истраживања

(I) КОНЦЕПТУАЛНИ ОКВИР ЗА АНАЛИЗУ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ

1. Теоријско-методолошко одређење политичке корупције
  - 1.1. Трипартитна подела дефиниција политичке корупције
  - 1.2. Легалистичке дефиниције о корупцији
2. Отклон од правног редуccionизма – разграничење политичке корупције од сродних појавних облика
  - 2.1. Однос политичке корупције и клијентелизма
  - 2.2. Политичка корупција vs. лобирање

(II) ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АРАНЖМАНИ И ПОЛИТИЧКА КОРУПЦИЈА

1. Облик државног уређења и политичка корупција
2. Дизајн изборног система и политичка корупција

(III) ПОЛИТИЧКА КОРУПЦИЈА У КОНТЕКСТУ ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКЕ ТРАНЗИЦИЈЕ: идентификација и операционализација појавних облика

1. Корупција у партијским системима постјугословенских република
  - 1.1. Финансирање политичких партија и политичких активности
  - 1.2. Куповина гласова и трговина посланичким мандатима
2. Политичко законодавство
3. Корупција у трећој грани власти
4. Конфликт интереса јавних функционера
5. Концепт трговине утицајем

(IV) УЛОГА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У РЕДУКЦИЈИ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ НА ЕХ ЈУ ПРОСТОРУ

1. Евроинтеграцијски замах у постјугословенским транзиционим контекстима
2. Утицај механизма условљавања Европске уније на борбу против корупције: промоција законодавних антикорупцијских реформи

(V) АНТИКОРУПЦИЈСКИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИНЖЕЊЕРИНГ НА ПРОСТОРУ БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. Формирање тела за борбу против корупције

2. Репресивни и превентивни карактер антикорупцијских тела – компаративна анализа
- (VI) ПОЛИТИЧКОКУЛТУРНЕ ТРАДИЦИЈЕ НА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ ПРОСТОРУ
1. Однос политичке традиције и корупције
  2. Наслеђе отоманске и аустроугарке (k und k) традиције
- (VII) ПОСЛЕДИЦЕ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ НА ДЕМОКРАТИЈУ
1. Однос политичке корупције и демократије
  2. Последице политичке корупције на поверење у политичке институције

ЗАКЉУЧНИ НАЛАЗИ

ЛИТЕРАТУРА

БИОГРАФИЈА

ПРИЛОЗИ

Опис садржаја дисертације (по поглављима):

Прологомена илити уводно поглавље посвећено је прецизирању истраживачког проблема политичке корупције који је у фокусу разматрања. У овом поглављу кандидаткиња анализира актуелне академске дебате о феномену политичке корупције и даје сажет критички преглед постојеће најрелевантније научно-истраживачке литературе о овом феномену. Ово поглавље је резервисано за методологију истраживања, па у њему кандидаткиња презентује хипотетички оквир, идентификује зависне и независне варијабле, формулише полазну општу хипотезу као и низ посебних и појединачних хипотеза чију веродостојност ће кандидаткиња настојати да у својој тези и докаже.

Као своје кључне полазне елементе везане за формулисање ефективне антикоруптивне стратегије, кандидаткиња, у ослону на Transparency International идентификује: укидање имунитета и успостављање ефикасног репресивног система (превасходно успостављање независности и непристрасности правосуђа) и јачање улоге цивилног друштва; реформисање јавне администрације и финансијског менаџмента (јачање улоге ревизорских институција); промовисање транспарентности у приступу информацијама од јавног значаја чиме се повећава одговорност влада; оснаживање грађанства у борби против корупције путем укључивања у надзор над спровођењем

антикорупцијских политика; инсистирање на транспарентности новчаних токова ка иностранству

Прво поглавље дисертације под називом *Концептуални оквир за анализу политичке корупције* односи се на теоријско методолошко одређење политичке корупције. У постојећем фонду научног сазнања наине није постигнут консензус о универзалној дефиницији корупције која би у себе укључила све коруптивне акте у различитим културама и различитим историјским периодима. Отуда, у оквиру овог поглавља кандидаткиња анализира, пре свега, уврежену трипартитну поделу дефиниција на оне које су усмерене на злоупотребу јавне службе у приватне сврхе, економски, односно тржишно оријентисане дефиниције и на оне које се односе на злоупотребу јавног интереса. У овом поглављу кандидаткиња прави разграничење између политичке корупције и сличних појавних облика као што су патронат, клијентелизам, лобирање... Посебно вредним држимо настојање да се појмовно дефинишу и разграниче клијентелизам и корупција. На клијентелизам се гледа као на прибављање незаслужене добити на темељу припадности некој политичкој групи (политичкој партији, клану, клики, интересној групи). Сматра се да је клијентелизам оличен у мрежи социјалних веза код којих лична лојалност групи или вођи групе односи превагу над слободом тржишта, демократским процесом доношења политичких одлука и професионализмом у јавној управи. Клијентелизам при томе је форма друштвене организације, док је корупција индивидуално понашање у друштву које може а и не мора да прерасте у масовни феномен. Сајо употребљава термин клијентелистичка корупција како би означио форму структурне корупције коју треба разликовати од индивидуалног коруптивног акта заснованог на дискрецији (дискреционим овлашћењима). Модерни клијентелизам је механизам кроз који политичке партије и њихови представници задобијају политичку подршку у замену за користи које се селективно издвајају кроз институције државе.

Клијентелизам производи „приватне приходе“ патронима и клијентима и као резултат нарушава јавне приходе члановима опште заједнице који нису део аранжмана патрон – клијент. За разлику од клијентелизма, корупција по својој природи има склоност ка „колективизацији“ односно ћутању и постепеном узимању учешћа у коруптивној пракси, што постаје јефтиније него да се дигне глас против коруптивних радњи или метафорично речено, да се дува у пиштаљку.

Упркос ставовима да клијентелизам са собом носи и позитивне екстерналије, важно је подвући да је по себи негативан и друштвено опасан феномен јер онемогућава правичну репрезентацију у друштву због тежње да поставља клијенте на стратешке позиције моћи и контроле. Поред тога, клијентелизам повређује грађанско право на универзалан и једнак приступ држави; смањује ефикасност власти повећањем јавне потрошње и чини да су владе таоци својих клијената; омета модернизацију бирократије јер дозвољава прекомерно запошљавање неквалификованих кадрова у јавној управи; дисфункционалан је у редистрибутивном смислу јер доводи до нестабилности система легитимитета; производи политичку класу која се неодговорно опходи према јавном добру и која је неспособна да ваљано управља јавним ресурсима.

Друго поглавље дисертације – *Институционални аранжмани и политичка корупција* усмерено је на анализу улоге институционалног дизајна на појаву политичке корупције у постјугословенским транзиционим системима. У овом делу кандидаткиња анализира однос између облика државног уређења и појаве политичке корупције и дизајна изборног система и појаве овог облика политичке патологије. Кандидаткиња посебно мапира унитарни облик државног уређења и персонализовани пропорционални изборни систем као кључне варијабле за смањење подстицаја за појаву политичке корупције.

Пре свега констатује се да је политичко надметање (компетиција) важна независна варијабла којом се могу објаснити подстицаји за коруптивним делањем. Монтинола и Џекмен наводе да политичка конкуренција кроз изборни импаратив редукује коруптивне подстицаје на два начина. Прво, слобода информисања и удруживања која је својствена демократијама омогућава да се контролишу јавни функционери што доводи до смањења могућности за коруптивним понашањем. Друго, промена власти у демократијама подразумева да политичари не могу увек да пруже веродостојна обећања да ће одређени закони и прописи бити актуелни у будућности, што смањује износе мита које су трагачи за рентом спремни да плате.

Као своју базичну кандидаткиња износи конклузију да унитаризам и парламентаризам централизују политичку моћ, смањују број потенцијалних вето играча, док федерализам и президентизам децентрализују моћ.

У ослону на Јану Куникову и Сјузан Роуз Ејкерман које су анализирале домет изборних правила на ограничавање корупције у великом репрезентативном узорку кандидаткиња долази до аналитичког суда по ком већински изборни системи обезбеђују најстрожа ограничења за злоупотребу јавног интереса и промоцију приватног, због околности да бирачи у географским релативно малим изборним јединицама имају само једног представника те су способнији да имају директан увид у њихов рад и животни стил који лако може да их ода и сигнализира присуство корупције. Супротна логика примењива је на пропорционалне изборне системе због објективне препреке бирача да у великим националним изборним јединицама надзиру корупционашке аранжмане својих представника.

У трећем поглављу дисертације – *Политичка корупција у контексту постјугословенске транзиције: идентификација и операционализација појавних облика* кандидаткиња идентификује и операционализује појавне облике политичке корупције на постјугословенском простору. У овом одељку истраживачка пажња усмерена је на системску политичку корупцију у контексту слабих држава.

Као облике корупције колегиница наводи **мито, изнуду, патронат, клијентелизам, непотизам, кронизам, фаворитизам, превару, проневеру јавних фондова и трговину утицајем**. Кандидаткиња се позива и на Јелену Будак, која у студији о корупцији у Хрватској као појавне облике политичке корупције идентификује: проневеру новца у политичком систему од стране политичких кандидата и политичара на власти, нетранспарентност новчаних токова у политици, омогућавање приватном сектору да купи политички утицај, корупцију у изборном поступку, утицај на правосуђе да процесуира и тиме штити кривична дела корупције, утицај на законодавну власт да легализује повољнији третман за поједине интересне групе. На списак коруптивних облика делања, додаје и класичне форме попут давања и примања мита, проневере јавних фондова, отуђивање јавне имовине, проневеру и изнуду, трговину утицајем, покровитељство и лобирање.

Као најзначајније коруптивне агенсе у политичким системима постјугословенских република кандидаткиња са правом идентификује политичке партије, контролисано политичко законодавство и политички зависно судство (које колегиница Перић Дилигенски перципира као политичког актера а не као независну грану власти). Поред

наведеног, у овом делу рада анализиран су концепт конфликта интереса и трговине утицајем.

У размени утицаја и користи резон приватних донатора је инвестирање у будућност, односно „чланарина за клуб чији су чланови блиски власти“. Политичке партије су у прављењу финансијских аранжмана фокусиране на политичко преживљавање са два аспекта: на спречавање уласка нових политичара у политичку арену и на превенирање слабљења подршке у бирачкој бази.

Као најеклатантнији примери злоупотребе од стране актера политике у литератури са наших простора наводе се: прилози који потичу из криминалног окружења а који се дају странкама и политичарима, употреба у партијске сврхе новца који води порекло од корупције, неовлашћена употреба државних ресурса за партијске сврхе, прихватање новца у току изборне кампање за противправне услуге, трошење новца у изборној кампањи за недозвољене активности, тражење рекета у име политичке странке, формирање тајних фондова високих државних функционера за страначке сврхе, плаћање трошкова политичких странака и функционера на посредан начин, приказивањем као трошкова привредних субјеката и појединаца, финансирање преко политичких фондација које су заступници страначких интереса и најзад, прикривени трошкови медија и реклама којима се даје подршка политичким партијама.

Драгоценим чинимо и напор да се ближе одреди у јавном говору високофреквентно коришћена категорија **трговина утицајем**. До 2009. године, трговина утицајем је у кривичном законодавству Србије фигурирала као кривично дело **противзаконитог посредовања**. Због потребе хармонизовања домаћег законодавства са европским правним стандардима (превасходно са чланом 12. Кривичноправне конвенције о корупцији) редефинисано је биће и назив дотадашњег кривичног дела и поштрене су санкције за радњу извршења. Трговина утицајем се појављује у неколико форми које се односе на посредовање да се изврши или не изврши нека службена радња, за награду или без ње, непосредно или посредно. Прва форма огледа се у пасивном посредовању, односно у захтевању или примању награде или неке друге користи, непосредно или преко треће особе у циљу посредовања да се изврши или не изврши нека службена радња. Да би овај вид кривичног дела био извршен, неопходно је да је примљена награда или корист, односно законодавац не инсистира на томе да се посредовање заиста и збило. Друга форма трговине утицајем огледа се у активном посредовању, односно у обећању, нуђењу и давању награде за противзаконито посредовање. Трећи

облик трговине утицајем подразумева да се извршило посредовање за недозвољену службену радњу или неизвршење службене радње. Четврта форма инкриминише активно посредовање а пета пасивно посредовање за недозвољену службену радњу или неизвршење службене радње.

Четврто поглавље дисертације – *Улога Европске уније у редукацији политичке корупције на постјугословенском простору* је фокусирано на динамику евроинтеграција у постјугословенским републикама и на антикорупцијски успех које су ове државе остваривале у процесу придруживања ЕУ. Кандидаткиња на овом месту анализира нормативни антикорупцијски дизајн у свим државама обухваћеним узорком.

У овом делу рада колегиница Перић-Дилигенски ослања се на *парадигму институционализма рационалног избора*, односно на научни суд да је политика условљавања ЕУ на постјугословенском простору ефикасна уколико је понуда за чланством извесна и ако трошкови усаглашавања са захтевима ЕУ нису превисоки за владајућу политичку елиту.

У петом поглављу - *Антикорупцијски институционални оквир на простору бивше Југославије* кандидаткињина истраживачка лупа усмерена је на анализу формирања тела надлежних за борбу против корупције у постјугословенским републикама, као и на анализу превентивних и репресивних овлашћења ових тела.

Посебно значајним сматрамо критичку анализу спровођења политичке координације и надзора над спровођењем политике сузбијања корупције који произилазе из UNCAC конвенције, односно став да они нису конзистентно спроведени у институционалним корелатама Републике Србије. Ову материју карактерише мултипликовање тела и функционисање паралелних механизма који су међусобно неусаглашени. Координација спровођења Националне стратегије за борбу против корупције (2013-2018) поверена је Групи за координацију спровођења Националне стратегије за борбу против корупције, која је основана у оквиру Министарства правде, које је надлежно за доношење прописа из области борбе против корупције. На челу наведене Групе налази се државни секретар надлежан за питање корупције и она представља контакт тачку за сарадњу са органима власти и носиоцима јавних овлашћења у међународним организацијама.

Паралелно са Групом, по угледу на хрватски модел, оформљен је и координациони механизам на највишем политичком нивоу, оличен у Координационом телу за примену Акционог плана за спровођење Националне стратегије за борбу против корупције. Чланови Координационог тела су председник Владе, министар надлежан за послове правосуђа, министар надлежан за послове финансија и члан Савета за борбу против корупције. Радом Координационог тела руководи председник Владе а замењује га министар надлежан за послове правосуђа. Административну и техничку подршку раду Координационог тела пружа министарство надлежно за послове правосуђа и Савет за борбу против корупције. У антикоруптивне механизме укључене су и организације цивилног друштва које достављају своје извештаје и предлоге Канцеларији за сарадњу са цивилним друштвом, која их даље прослеђује Координационом телу.

Но, Координационо тело није испунило сврху због које је основано јер не састаје се у роковима који су предвиђени одлуком о његовом оснивању а паралисање долази из политичког врха. Сервилност према Европској комисији детерминисала је артифицијално креирану обавезу проширења надлежности Координационог тела на координацију спровођења Акционог плана за ПП 23, као и на организовање редовних кварталних састанака заменика председника овог тела са члановима Савета за борбу против корупције. Ово је још један доказ о калкулацији политичких актера који дају превагу европским притисцима у односу на националне интересе, јер све време третирају националне стратешке документе у области антикорупције као тривијалне, секундарне и за њих правно необавезујуће.

Шести део дисертације – *Политичкокултурне традиције на постјугословенском простору* је више социолошког, као и политичкокултурног и антрополошког карактера, за разлику од претходних поглавља која имају политичко нормативну оријентацију. У њему кандидаткиња анализира утицај институционалног наслеђа отоманске и аустроугарске политичкокултурне традиције на појаву подстицаја за корупцију у државама насталим на тлу некадашње Југославије.

Ergo, овај део рада нуди културолошко објашњење појаве политичке корупције у наведеним транзиционим контекстима.

У том оквиру, историјски посматрано, српску политичку традицију карактерише „вишак колективног идентитета“ у поређењу са другим народима са постјугословенског простора. Сопствена вера, црква и држава чине језгро српског културног и политичког обрасца, ког поједини аутори означавају крилатицом „бити и

остати свој и својствен, на своме“. Живот на верским и цивилизацијским размеђама Истока и Запада је инкорпорисао и синтетисао у српско политичко биће елементе источне и западне европске традиције али је уносио дилему коме се приволети. Поводом вечне дилеме, Свети Сава је у писму Иринеју, 1221. године, изнео мисао која ни данас не губи на актуелности: „Исток је мислио да смо Запад, а Запад да смо Исток. Неки од нас су погрешно схватили наше место у сукобу струја, па су викали: ми нисмо ни једна ни друга страна; а неки да смо искључиво једна или друга! А ми смо Срби, кажем ти Иринеју, судбином предодређени да будемо Исток на Западу и Запад на Истоку, и да признајемо изнад себе само Небески Јерусалим, а на земљи - ништа“.

У седмом поглављу – *Последице политичке корупције на демократију* кандидаткиња настоји да антиципира последице политичке корупције у постјугословенском транзиционом окружењу. Ради се пре свега о реперкусијама политичке корупције на демократски облик владавине, губитак поверења у политичке институције, као и на изборно понашање бирача разочараних у коруптивно понашање титулара јавних овлашћења.

Оперисући демократским концептима инклузивности и ексклузивности, кандидаткиња износи тезу по којој снажна концепцијска веза између корупције и демократије може да буде пронађена у чињеници да корупција представља двоструко и штетно искључивање оних који имају право да буду укључени у колективно одлучивање и акције. Корупција у демократији види се као кршење норме једнаког укључивања свих оних које је колективитет неоправдано искључио, чиме се крши базична норма демократије а то је оснажено укључивање оних који су погођени колективним одлукама и акцијама.

Анализу односа демократије и корупције колегиница Тијана Перић Дилигенски закључује констатацијом да различити политички режими креирају различите форме корупције а следствено томе и различите консеквенце. Постоје ставови да је корупција универзалан феномен, очишћен од облика режима, системски и намерно креиран и као такав је „природна реакција на ефикасно предаторско понашање у свету безакоња.“ Ипак, за разлику од стандарда просечног демократе, клептократа државни систем перципира као извор профита, креирајући амбијент за максимизирање ренти. По инерцији, клептократа увек даје примат политици која каналише ресурсе у сопствени џеп и супротставља се политици која корист дистрибуира читавој заједници, уз мало могућности да политички центар монополизује и концентрише добитке. Неретко се

клептократе понашају као приватни монополисти (Олсонов стационарни бандит) склони коруптивним разменама које доводе до подривања приватног сектора и злоупотребе грандиозних инфраструктурних пројеката, од којих користи имају ужегрупни интереси (интереси клептократе и клике око њега). Клептократе користе бројне механизме како би манипулисали у сопствену корист: повећавају номиналне стопе пореза како би постигли подмићивање, прописују високе дажбине на личну потрошњу сиромашних, усмеравају субвенције само ка привредним субјектима који су вољни да их плате, приватизују добра субјектима који су интересно, непотистички или на други начин повезани са њима.

Клептократски организован политички систем деградира квалитет живота грађана јер је усмерен на дистрибуцију ренти а не на производњу. Овај систем настоји да увећа благостање лидера који настоје да умање шансе за појаву преврата, тако што креирају систем патроната и лојалности путем корумпирања бирократског апарата.

Управо се у овој способности огледа разлика између јаког и слабог клептократе. Први је кадар да спроведе пројекат централизоване монополистичке корупције или једностране клептократије, док је потоњи суочен са децентрализованим изазовима прикупљања ренти, који не могу олако да буду савладани

У *Закључним разматрањима* кандидаткиња елаборира налазе везане за потврђивање или оповргавање постављених хипотеза и давање одговора на питање због чега су неки постјугословенски транзициони контексти склонији корупцији у односу на друге упркос постојању заједничких структуралних карактеристика.

На крају рада следи списак коришћене литературе, биографија и прилози.

5. КОРИШЋЕНЕ МЕТОДЕ И ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Због комплексности предмета истраживања кандидаткиња се с правом определила за мултидисциплинарни методолошки приступ. **Истраживање колегинице Перић Дилигенски** представља наиме упоредну анализу малог броја случаја (укупно 6, па је реч о small-N analysis) те се у погледу избора доминантне, општенаучне методе она определила за **компаративну методу** како би анализирала идентичности, сличности и разлике између коруптивних аката и коруптивне праксе у државама које су обухваћене узорком. Будући да је предмет дисертације гранична област политичке и правне науке,

кандидаткиња је користила и **упоредноправну методу** како би анализирала антикорупцијски институционални и нормативни дизајн у политичко-правним системима постјугословенских држава.

У истраживању је примењена и општенаучна **статистичка метода** како би се многи чиниоци и индикатори за проверу хипотеза који се узимају у разматрање могли квантитативно изразити. Помоћу ове методе прикупљени су квалитативни подаци који исказују својства, квалитете истраживане појаве, квантитативни који бројчано мере степен корупције, као и хронолошке (у периоду од 2000-2014) и географске методе и подаци.

У истраживању је коришћено и више основних метода међу којима ће истраживачка пажња колегинице Перић Дилигенски била усмерена на: **анализу** како би се раставио предмет истраживања и његови чиниоци на саставне делове; **апстракцију** будући да је за успостављање теоријског оквира било неопходно да се дође до општих појмова који ће касније бити коришћени у истраживању предмета; **дедукцију** која је неопходна за примену концептуалног оквира политичке корупције на предмет истраживања; **индукцију** помоћу које је кандидаткиња проверавала основни хипотетички оквир предмета истраживања.

Од оперативних метода прикупљања података коришћена је **квалитативна анализа докумената**, пре свега званичних статистичких докумената међународних организација о присуству корупције у државама обухваћеним узорком, као и релевантних домаћих и међународних аката који представљају антикорупцијски нормативни оквир (пре свега се мисли на извештаје антикорупцијски тела и на међународне ратификоване документе и извештаје европских институција који оцењују напредак у евроинтеграцијама и борби против корупције у државама насталим на тлу некадашње Југославије - *Progress Report, Greco* извештаји о евалуацији, извештаји Светске банке).

6. НАУЧНИ ДОПРИНОС И ДРУШТВЕНИ ЗНАЧАЈ

Научни допринос тезе колегинице Перић Дилигенски, односно остварени резултати истраживања фокусирани су пре свега на потврду прецизно и кохерентно утврђене опште и низа појединачних хипотеза на којима кандидаткиња заснива своју анализу -

пре свега аргуменује став да су институционални аранжмани, у комбинацији са политичкокултурним наслеђем, кључни експланаторни концепти о истраживаној појави. Научни допринос дисертације огледа се коначно у томе што она представља пионирску системску студију о нормативно-институционалним претпоставкама и факторима политичке корупције на постјугословенском простору.

7. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА

Полазећи од датог, развијеног и кохерентног теоријско – методолошког и хипотетичког оквира рада, као и реализованих научних циљева и доприноса докторске дисертације, имајући посебно у виду и ширину увида у предметну материју и адекватну и детаљно развијену структуру рада, као и релевантност наведене литературе, са чак 247 одабраних радова, Комисија једногласно констатује да се ради о квалитетној и релевантној докторској дисертацији и предлаже Већу да након истека рока за увид јавности одобри њену одбрану.

Доносећи ову оцену Комисија је имала у виду и значај и актуелност одабране теме – њену теоријску и, посебно, практичну валидност за транзициони, постконфликтни простор Србије и региона, кључни процес консолидовања демократије и изградње правне државе, односно предложени релевантан и кохерентан проблемски и садржајни, тематски оквир и њима примерен предложени методолошки инструментариј. Посебно истичемо чињеницу да је кандидаткиња Тијана Перић Дилигенски, на основу свог претходног студирања и професионалног искуства, остварила веома завидан увид у постојећу литературу и изворе емпиријских података, и да је на тој основи адекватно и крајње прецизно одредила циљеве и дOMET свога истраживања.

Комисија на основу свих датих аргумената утврђује коначну оцену да се ради о значајном и оригиналном и самосталном доприносу развоју, код нас недовољно емпиријски засноване и методолошки скрупулозно истраживане области развоја и анализе релације успостављене између институција и примељеног модела политичког дизајна, претходне политичке и културне државне традиције и процеса евроинтеграција на ниво перципиране корупције, односно шансе реализовања ефективне антикоруптивне стратегије, и предлаже Већу да, након истека рока за увид јавности, одобри јавну одбрану **докторске дисертације : ИНСТИТУЦИОНАЛНИ**

**ФАКТОРИ ПОЛИТИЧКЕ КОРУПЦИЈЕ НА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОМ
ПРОСТОРУ (2000-2014) кандидаткиње Тијане Перић Дилигенски.**

Београд, 15. 12. 2016. године

Комисија

Проф. др Радмила Васић

Проф. др Чедомир Чупић

Проф. др Зоран Стојиљковић
